

Finalja e operës «Komisari»

vojshme në përputhje me situatat konkrete, ashtu dhe në tingëllimin kombëtar të të gjithë veprës. Megjithatë duhet thënë se jo gjithnjë kjo gjë është bërë mirë, sepse ka raste që këto janë futur si diçka e jashtme, pa u inkuadruar në unitetin e përgjithshëm të materialeve muzikore. Mund të mos përdorehin në operë edhe «parlandot» e shpeshta (vargje të pamuzikuara), që, duke këputur mendimin, frenojnë zhvillimin.

Kompozitori ka ditur të shfrytëzojë mirë dhe zërat e këngëtarëve. Ata përgjithësisht tingëllojnë mirë në përshtatje me situatat. Këngëtarët, me vokalin e tyre, lozin një rol shumë të madh në zhvillimin dramaturgjik të operës. Partet vokale, me pasurinë e tyre, i kanë dhënë mundësi këngëtarëve të interpretojnë bukur rolet dhe të shprehin aftësitë e tyre ekzekutive. Ndonjë vërejtje lidhur me shfrytëzimin më të mirë të regjistrave të mesëm të këngëtarëve dhe ekonomizimin më të madh të regjistrave të sipërm nuk ul realizimet e mira të kompozitorit në këtë drejtim. Në zhvillimin dramaturgjik të operës «Komisari» një rol të veçantë lot orkestra. Ajo është shfrytëzuar mjaft mirë për të krijuar situata dhe atmosfera dramatike me një tension të vazhdueshëm. Orkestra përgjithësisht mbështet mendimin e momentit dhe jo rrallë herë kalon në plan të parë. Ajo tingëllon bukur dhe e ngjeshur. Por dhe këtu mund të bëhej ndonjë vërejtje për një përdorim më me kursim të orkestrës. Prapëseprapë ekzekutimi i saj vuri në dukje të gjitha vlerat e operës.

Kolektivi i Teatrit të Operës e Baletit ka bërë një punë shumë të madhe për realizimin në skenë të kësaj vepre. Me problemet dhe përpjestimet e saj, opera «Komisari» është një nga veprat më të vështira që ka ekzekutuar trupa e këtij teatri. Pa dyshim, barrën më të madhe në këtë mes e kanë pasur këngëtarët dhe orkestra. Tenori Gaço Çako (Artist i merituar) në rolin e komisarit ka përballuar një figurë me kërkesa të mëdha në interpretimin si aktor dhe aq më tepër në ekzekutimin e partit të tij vokal. Parti i komisarit është sa i pasur aq dhe i vështi-

rë. Këngëtarja Gaço Çako, me zërin e tij të bukur dhe me përvojën e tij skenike, ia doli mbanë detyrës, duke interpretuar me përpikmëri dhe muzikalitetin që e karakterizon.

Në rolin e Rrapos, baritoni Hysen Kurti na dha komandantin e dalë nga gjiri i popullit, njeriun e thjeshtë, që, megjithëse «me hujë», përfaqëson luftëtarin me partishmëri, ndershmëri e devotshmëri, që lufton për interesat e popullit e të Partisë. Parti i Rrapos në zërin e Hysen Kurtit tingëlloi thjeshtë dhe me ngrohtësi.

Në rolin e Xhemal Porodinës, zëvendëskomisar, interpretoi Lefter Bezh. Me zërin e tij të plotë

pashershme. Ndërsa këngëtarja Fitore Mamaqi, me muzikalitetin që e karakterizon, zbuloi në këtë personazh bukurinë shpirtërore të vajzës shqiptare, e cila fatet e saj i ka lidhur me revolucionin.

Me një zë të plotë e të bukur interpretoi Ramiz Kovaçi rolin e doktor Kristo Borovës. Ai, me një lojë të thjeshtë, na transmetoi tipin e intelektualit, i cili, i shtyrë nga motive patriotike, kupton grejtësinë e Luftës Nacionalçlirimtare dhe e ndihmon atë.

Po kështu, me interes paraqitet dhe Burhan Spahiu në rolin e Sali Frotopapës. Ibrahim Tukici në rolin e Spiro Qendros krijoi një tip original. Jo vetëm në interpreti-

meodim dhe këngëtarët E. Papa-riso, A. Quku, J. Mici, H. Tafaj, G. Zdruli, Gj. Heba, etj., të cilët mundën të krijojnë tipa originalë.

Dirigjentit M. Krantja, duke pasur në duar një partiturë voluminoze dhe me probleme të shumta, i është dashur të përballojë një detyrë të vështirë.

Në përgjithësi ai e ka përballuar veprën, megjithëse mund të bënte një punë edhe më të imtë në ndërtimin dramaturgjik të saj.

Dhe së fundi, duhet theksuar puna shumë e mirë e regjisorit Piro Mani. Ai i ka hyrë thellë veprës dhe me dashuri i ka dhënë jetë asaj nëpërmjet zbrërthimit regjisorial dhe ndërtimit të mizanskenave që, përgjithësisht, janë funksionale. Ai është ndodhur para një vepre me shumë probleme regjisoriale. Tablotë e situatat e shumta kanë kërkuar një fantazi të gjerë. Zbatimi praktik i veprës në skenë ka pasur vështirësi të mëdha. Këto vështirësi regjisorit i ka kapërcyer me sukses. Ai ka krijuar mizanskena të bukura, që nuk shlyhen kollaj nga kujtesa jonë. (Kujtojmë, këtu, tablonë e parë, ku zhvillohet demonstrata, vendosjen simbolike të korit pas pushkatimit të fshatarëve, apo momentin final të operës, në të cilin figura e komisarit kthehet në një monument të gjallë).

Një ndihmë të madhe i kanë dhënë regjisorit dhe skenat e piktorit K. Dilo. Piktori, duke u frylluar në kërkesat e veprës, ka mundur të krijojë me shije të hollë skena që lidhen mirë me zhvillimin e ngjarjeve e të situatave. Ato janë funksionale dhe shquhen për një kolorit të theksuar shqiptar. Në vendin në pah të tingëllimit epik të operës një rol të madh ka luajtur dhe skenografia. Këto ngjyra epike kalojnë nga një tablo tek tjetra, derisa arrijnë kulmin në tablonë e fundit.

Duke mbyllur këto shënime, mund të themi dhe një herë se opera «Komisari» është një vepër e arrirë, që përbën një hap tjetër në zhvillimin e operës sonë kombëtare. Ajo, duke pasqyruar heroikën e ditëve të furishme të Luftës sonë Nacionalçlirimtare, do të ndihmojë në edukimin e brezit tonë të ri, si dhe për të mbajtur gjallë traditat luftarake të popullit tonë.

Në plan të parë: në rolin e komisarit - Artisti i merituar Gaço Çako. (Fotot: L. Mazreku)

e kumbues ai krijoi një tip energjik, që gjithnjë është në krye të detyrës.

Në rolin e Almës, sopranoja Eleonora Pejo, krijoi tipin e vajzës dinamike, me shpërthime të herë-

min e partit vokal, por dhe me lojën e bukur si aktor, ai zbuloi zbratësirën shpirtërore, shpirtin karrierist dhe egoizmin e personazhit që interpreton.

Në role të tjerë mund të për-